

ЗВЕДЕНИЙ СЛОВОПОКАЖЧИК УКРАЇНСЬКОЇ ЛЕКСИКИ

© Зінаїда Козирєва, 2009

к. філол. н., Інститут української мови НАН України (Київ)
УДК 811.161.2'374.822

У статті обґрунтовано доцільність створення "Зведеного словопоказчика української лексики" (далі – ЗС), підкреслено його реєстраційно-довідковий характер і важливість не тільки для лексикографії, а й для мовознавства в цілому. Викладено деякі положення, що стосуються завдань та принципів укладання ЗС, а також уточнень і доповнень до Інструкції. Стаття містить перелік словників-джерел Зведеного словопоказчика зі скороченням їхніх назв.

Намір створити "Зведений словопоказчик української лексики" як своєрідний путівник по словниках викликаний тим, що попри наявну велику кількість сучасних словників, які відображають українську мову в різних її обсягах і аспектах, жодний з них, навіть найбільший за кількістю представлених у ньому слів, не відображає повною мірою сучасну українську лексику і фразеологію. Створення ЗС важливе не тільки для лексикографії, а й у цілому для мовознавчої науки. ЗС необхідний тим, хто постійно працює зі словником: фахівцям-лексикологам і лексикографам, викладачам української мови у виші і школі, студентам, аспірантам, працівникам видавництв, перекладачам, журналістам та іншим, оскільки легко може замінити собою будь-який із словників, що входять до його складу, коли йдеться про фіксацію слова в словниках, варіативність, омонімію, граматичну кваліфікацію [1, т.1: 3].

Дотримання певної послідовності словників при слові у ЗС дає змогу дізнатися, у якому із словників цікаве для користувача слово зафіксоване вперше, а також простежити, чи збереглося воно в подальшому в інших словниках, чи зникло з лексикографічних джерел і на якому етапі.

Як довідник щодо правильності написання слів та їх наголошування ЗС не тільки може замінити орфографічний словник, а й мати перевагу, оскільки ґрунтується на значно ширшому лексичному матеріалі. Відомо, що критерієм для відбору лексики і вміщення її в різні словники, передусім двомовні і навчальні, є її вживаність. Порівняння лексики великої кількості словників дає змогу встановити фіксацію кожного слова.

Порівняння найбільш повно зібраної лексики у ЗС не тільки засвідчує різницю між словниками щодо написання, наголошування і граматичної кваліфікації слова, а й відкриває широкі можливості для дослідження у сфері акцентології, морфології і уможливорює впорядкування багатьох лексичних фактів.

Подання у ЗС лексики з різних словників дасть змогу виявити не вміщені до тлумачних словників слова і збільшити їхній реєстр під час підготовки нових видань. Виявлення оказіоналізмів і рідковживаної лексики сприятиме поповненню української лексикографії довідниками з цих груп лексики.

ЗС може стати зразком для створення зведених історичних, термінологічних, фразеологічних словників, а також словників нових слів.

Українська лексикографія уже має досвід створення зведеного словника. У 2003 р. у видавництві "Перун" побачив світ "Великий зведений орфографічний словник української лексики" (гол. ред. В. І. Бусел). Як зазначено в передмові, у ньому враховано лексичний матеріал, представлений у майже всіх орфографічних, фахових, галузевих словниках та енциклопедіях, виданих в Україні у другій половині ХХ – у перші роки ХХІ століть. У словнику зафіксовано понад 253 000 слів. Серед словників свого типу цей має безсумнівну перевагу, оскільки містить інформацію про правильне написання слова, наголошування на підставі значно більшого лексичного матеріалу (опрацьовано понад 40 джерел). До того ж у зведеному орфографічному словнику широко представлені словотворчі, стилістичні й орфографічні варіанти, що відбиваються на письмі, тоді як традиційні орфографічні словники лише зрідка допускають варіанти, подаючи одне, визнане правильним, написання слова. І все ж це хоч і значне за обсягом охопленого матеріалу, але лише орфографічне джерело.

Як зазначено в пробній інструкції, розробленій О. О. Тараненком, ЗС, основним призначенням якого є не нормативно-кодифікаційні, а реєстраційно-довідкові завдання [2: 1], охоплює лексико-

фразеологічний склад української мови за матеріалами основних лексикографічних джерел (філологічних і деяких енциклопедичних) двох останніх століть. Подаючи лексику української національної мови на досить значному хронологічному зрізі, зокрема велику кількість лексичного матеріалу, яка лишилася поза межами сучасної української літературної мови, ЗС у своїх правописних засадах і в поданні варіантів слів орієнтується в основному на чинний український правопис та останні нормативні словники літературної мови.

На нормативному представленні лексичних одиниць у цей часовий період акцентують увагу орфографічні словники української мови – Орф-75, Орф-94 і Орф-2008. Лексика іншомовного походження представлена Словником іншомовних слів за ред. О. С. Мельничука (СІС). Назви багатьох націй і народностей, а також актуальна термінологічна лексика не входять до сучасних тлумачних словників, тому до роботи залучаємо енциклопедію (УРЕ).

На першому етапі роботи над ЗС уточнено, доповнено і зафіксовано реєстр основних словників-джерел (список джерел і їх скорочень див. у кінці статті). До складеного раніше списку додано: Сучасний словник іншомовних слів (укладено О. І. Скопненком і Т. В. Цимбалюк-Скопненко), у якому враховано лексичні одиниці, які упродовж останніх років увійшли до складу української літературної мови, і словник «Нові слова та значення» (укладачі Л. В. Туровська і Л. М. Василькова), у якому зібрано і систематизовано не засвідчену лексикографічними джерелами лексику к. ХХ – поч. ХХІ ст., подано, крім загальноновживаних слів, нормативну загальнонаукову термінологію різних галузей знань, зафіксовану в засобах масової інформації. У процесі укладання словника пошук і розширення джерельної бази буде продовжено.

У нашому випадку специфіка добору лексики із словників полягає в необхідності збалансувати загальнолексикографічні проблеми з питаннями ЗС як особливого лексикографічного жанру, тобто поєднати характерні для кожного джерела принципи добору і представлення в ньому лексики з випрацюванням єдиної системи подавання лексичних одиниць.

До ЗС включаємо всі реєстрові слова тлумачних словників, у тому числі й відсильні, оскільки питання лексичного відбору було розв'язане ще на етапі укладання кожного з цих словників.

Слова в ЗС розташовуються за алфавітом.

Кожна словникова стаття ЗС має дві колонки: ліворуч міститься наголошене слово з відповідною граматичною характеристикою і необхідними поясненнями (при варіантності слова така характеристика може вноситися і в праву частину).

Детально принципи укладання ЗС викладені у згаданій вище Інструкції [2]. Коротко зупинимося на деяких положеннях щодо укладання ЗС. Зі словників-джерел до реєстру ЗС вносимо слова й інші відзначені типи мовних одиниць, що подані в них у реєстровій (заголовній) позиції або у фразеологічній частині словникової статті напівжирним шрифтом, а також як ілюстрації (світлим шрифтом) у статтях, де подано продуктивні компоненти слів, напр.: **медовáрний** *прикм.* СУМ (*при медо...*).

Згідно з Інструкцією словники-джерела при слові розташовуються у такому порядку (від філологічних до енциклопедичних словників, а в межах філологічних – від словників української мови й перекладних словників з українською мовою в лівій частині статті до перекладних словників з українською мовою в правій частині статті): СУМ (як найповніший і найдокладніший на сьогодні словник української мови), ВТС, Орф. (у разі розбіжності даних або наявності інших слів у його різних виданнях – відповідно: Орф-75, Орф-94, Орф-2008); якщо більш нормативним або граматично адекватнішим для певного слова є його подання в Орф, а не в СУМ чи ВТС, порядок цих словників міняється.

Слова в ЗС подаються літерами сучасного українського алфавіту, напр., графічні варіанти **и, ђ, ђ** відповідають **і, кг** і лат. **g** передаються як **г**, а кінцевий **ъ** знімаємо (детальніше див.: [2: 3]. Орфографічні (не зумовлені вимовою) варіанти написання слів з давніших джерел, надрукованих до появи "Українського правопису" 1928 р., спеціально не враховуються (за винятком написання з малої / великої літер і збереження / зняття подвоєння літер в іншомовних словах). Якщо ж оригінальні написання слів не мають нормативних лексикографічних відповідників, то вони подаються так, як засвідчені у джерелі.

Слова подаються напівжирним шрифтом малими літерами. Великими літерами позначаються тільки власні назви й деякі аббревіатури (напр., **Масниці, Меланки, СНД** тощо). Омоніми з необхідними семантичними або граматичними поясненнями позначаються надрядковими

арабськими цифрами ліворуч: **ка́ва**¹ *ім. ж.* (дерево; напій) / **ка́ва**² *ім. ж.* (галка); **ба́л**¹ *ім. ч.* (вечір з танцями) / **ба́л**² (одиниця виміру).

Якщо окремі значення полісемічного слова мають різну фонетичну або граматичну форму, напр., належать до різних лексико-граматичних розрядів, це також відображається у словнику (2. *ім. ка́ктусові* *мн.*; *вст. сл. прига́дується*).

У певних випадках при основній частині в додатковій позиції світлим шрифтом з відступом управо подаються варіанти слова (напр., акцентуаційні: **ба́тьківщина**¹ (вітчизна) і **ба́тьківщи́на** *ім. ж.* / **ба́тьківщи́на** і **ба́тьківщина** Орф-75 / **Ба́тьківщи́на** Орф-84 [2: 17]; фонетичні: **ме** *виг.* СУМ / **ме-е** СУМ (*при* ме); орфографічні: **бог** і **Бог** (у християнстві) Орф-2008 / **бог** СУМ), співвідносні числові форми іменників (**і́рла́ндці** *ім. мн.* СУМ / **і́рла́ндець** *ч.* СУМ (*при* і́рла́ндці), короткі форми прикметників (**по́вний** *прикм.* СУМ / **ко́р. по́вен** СУМ (*при* по́вний); форми вищого ступеня порівняння прикметників і прислівників (**ле́гкі́й** *прикм.* СУМ / **вищ. ст. ле́гший** СУМ; **ле́гко** *присл.* СУМ / **вищ. ст. ле́гше** СУМ) і безособові предикативні форми дієприкметників (**мо́влений** *дієприкм.* СУМ / **безос. пред.** мо́влено СУМ).

За традиційною десятичленною частиномовною класифікацією кожне слово ЗС супроводжується граматичною характеристикою: вказівкою на приналежність до певної частини мови (*ім., прикм., числ., займ., дієсл., присл., прийм., спол., част., виг.,* а також *пред.* – предикатив, *вст. сл.* – вставне слово, *дієприкм.* – дієприкметник і *дієприсл.* – дієприслівник). Граматичної характеристики не мають частин складних слів, більшість абrevіатур і відсильні слова [3: 95].

Дві і більше вказівки на частиномовну характеристику слова подаються при лексико-граматичній омонімії (наявності в структурі слова значень або відтінків значень, належних до різних лексико-граматичних розрядів) у межах однієї реєстрової позиції (**лі́нівий** *прикм., ім. ч., наві́слій* *дієприкм., прикм., аві́зо* *присл., ім. невідм. с., зрозумі́ло* *пред., вст. сл., на́впакі́* *присл., вст. сл., част., прийм.*); при ускладненій системі позначок за формальної тотожності різних лексико-граматичних значень – у формі статті багатозначного слова (**ма́орі** 1. *ім. невідм. мн.* (народ), *ч. і ж. (особа) ... / 2. ім. невідм. ж.* (мова)... / 3. *прикм. незм.* (стос. до народу й мови); **ма́лі́й** 1. *прикм. ... вищ. ст. ме́нший ... 2. ім. мале́ с.* СУМ (*при* *прикм.*); **ме́нший** *прикм.* 1. СУМ. 2. *див. ма́лі́й* 3. *ім. ме́нший ч., ме́нша ж.* СУМ (*при* *прикм.*); **молоді́й** 1. *прикм.* СУМ (*разом з* мо́лод) / *кор. мо́лод* *рідко, нар.-поет.* СУМ (*при* *молоді́й*); 2. *ім. молоді́й ч., молодá ж., молодé с.* (ще не старий) СУМ (*при* *прикм.; разом з* мо́лод); ...3. *ім. молоді́ мн.* (діти) СУМ (*при* *прикм.; разом з* мо́лод); 4. *ім. молоді́й ч., молодá ж., молоді́ мн.* (наречені) СУМ (*розм.; при* *прикм.; разом з* мо́лод); 5. *прис.* СУМ (*при* *прикм.; разом з* мо́лод).

Деякі інші граматичні позначки, наявні у ЗС: вказівка на граматичний рід – при іменниках, субстантивованих прикметниках й інших частинах мови (**судя́** *ім. ч., військо́вий* *ім. ч., воно́* *займ. с.; ле́бідь* *ім. 1. ч.* (птах) СУМ; 2. *ч., рідше ж.* (пестл. до чоловіка або жінки) СУМ (*нар.-поет.*)), вказівка на число – при іменниках і субстантивованих прикметниках, що вживаються у формі множини (**череви́ки** *ім. мн., добові́* *ім. мн.*), вказівка на форму – при коротких прикметниках (**святі́й** *прикм. / кор. свят*), вказівка на вид – при дієсловах (**мобі́лізува́ти** *дієсл. док. і недок.*).

Невідмінювані іменники й незмінні прикметники і дієслівні еквіваленти супроводжуються відповідними позначками *невідм. і незм. (лі́брето* *ім. невідм. с., мі́ні* 1. *ім. невідм. мн.* (короткий одяг)... / 2. *прикм. незм.* (про короткий одяг)...).

Граматична характеристика слова наводиться в дужках: квадратних – якщо в словниках-джерелах така характеристика відсутня або її подання не відповідає граматичній концепції ЗС (**аплазі́я** [*ім. ж.*] СІС); **кирі́лівський** [*прикм.*] (*тільки в ССС* (сталих словосполученнях): **кирі́лівський алфаві́т**) СУМ; **ба́ки** [*ім. мн.*] (*тільки в ССС: забива́ти (забу́ти) ба́ки*) СУМ), **нюні́** (*тільки в ССС: нюні́ розпуска́ти*) СУМ (*ім. мн.*); круглих – якщо граматична характеристика у тому чи іншому із словників-джерел розходиться з поданою в ЗС і наводиться за цим словником (**бай**² [*у знач. дієсл. незм.*] (спати) СУМ (*невідм.*)).

Цілком зрозуміло, що жодна попередньо складена інструкція не може передбачити усіх робочих моментів, пов'язаних з укладанням словника. Уже перші кроки змушують вносити певні корективи і доповнення до інструкції, не порушуючи, проте, її засадничих положень. На деяких з таких моментів, видимих уже сьогодні, зупинимось коротко.

1. Оскільки значення омонімів у ЗС мають допоміжний (розрізнявальний) характер, вони наводяться якомога стисліше. Тлумачення омонімів береться з тих словників, де його викладено

найстисліше і найінформативніше. При багатозначності омонімів у ЗС відображається одне з усіх наявних у словнику-джерелі або те, яке зафіксоване в усіх словниках. Деякі особливості розкриття значення омонімів у ЗС:

- вказівка на частину мови (при частиномовній омонімії): або комбінована форма викладу: **на¹ прийм.** ... / **на² част.** ... / **на³ виг.** (вираження подиву)... **на⁴ виг.** (підкликання собаки)...;

- вказівка на сферу застосування (якщо цього достатньо): **смик¹ ім. ч.** (частина муз. інструмента) ... / **смик² ім. ч.** (мисл.)... / **смик³ присудк. сл.**; **лівер¹ ім. ч.** (пристрій) ... / **лівер² ім. ч.** (кул.)...; **оксаміт¹ ім. ч.** (тканина)... / **оксаміт² ім. ч.** (бот.)...;

- опис через однокореневі повні синоніми (як вони виділені у словниках): **повіти¹ дієсл. док.** (обвити, обплести) ... / **повіти² дієсл. док.** (вити якийсь час)... / **повіти³** (виготовити виттям), **ув'ялювати¹ і вв'ялювати дієсл. недок.** (валити, вкидати, вкочувати)... / **ув'ялювати² і вв'ялювати дієсл. недок.** (обробляти валянням)...;

- вказівка на слово з твірною основою (для омонімів – похідних слів, значення яких зрозуміле з їх походження): **листовій прикм.** (до лист¹)... / **листовій прикм.** (до лист²); **набутий¹ дієприкм.** (пас. до набути¹) / **набутий² дієприкм.** (пас. до набути²); **навірчуватися¹ дієсл. недок.** (нагвинчуватися; пас. до навірчувати¹) / **навірчуватися² дієсл. недок.** (пас. до навірчувати²) / **навірчуватися³ дієсл. недок.** (намотуватися на що-н.; пас. до навірчувати³)...;

- омоніми – віддієслівні іменники за зразком: **накидання¹ ім. с.** (дія за знач. накидати¹) / **накидання² ім. с.** (дія за знач. накидати²); при поданні лексико-граматичних омонімів: **торг¹ ім. ч.** (дія за знач. торгувати¹)... / **торг² ім. ч.** (торгівельна організація)... / **торг³ присудк. сл.** ...);

- вказівка на фразеологізм, якщо один з омонімів зустрічається лише у складі якого-небудь фразеологізму чи стійкого словосполучення: **метрічний¹ прикм.** (тільки в ССС: **метрічна система мір**) ... / **метрічний² прикм.** (до метр² і метрика¹);

- якщо у вихідному джерелі наявна «ступінчаста омонімія», тобто коли слова-омоніми мають похідні, які також омонімічні між собою, подається коротке тлумачення в дужках лише при іменниках, а похідні відсилаються до них: **акорд¹ ім. ч.** (поєднання муз. звуків) СУМ; **акорд² ім. ч.** (угода, договір) СУМ (заст.) ... **акордний¹ прикм.** (до акорд¹) СУМ; **акордний² прикм.** (до акорд²) СУМ); **биліна¹ ім. ж.** (стебло) СУМ; **биліна² ім. ж.** (народна пісня) СУМ ... **билінка ім. ж.** (змениш. до биліна¹) ... **билінний прикм.** (до биліна²).

2. Керуючись загальним положенням, що предикативи вживаються у функції головного члена односкладного речення, співвідносній з функцією присудка, у словопоказчику запроваджено позначку *пред.* (предикатив), яка має супроводжувати «слова з модальним значенням необхідності, доцільності, можливості тощо ... і слова із загальним значенням фізичного й емоційного стану, які ... виступають тільки в предикативній функції...», а також окремі значення прислівників й іменників, що виконують предикативну функцію, безособові віддієприкметникові форми на -но, -то, які в СУМ супроводжувалися ремарками *присудк.* (присудкове) і у *знач. присудк. сл.* (у значенні присудкового слова)» [2], напр.: **байдуже присл., прис., пред.** СУМ; **жаль² пред.** СУМ; **жах ім. ч., пред., присл.** СУМ.

3. Згідно з Інструкцією стилістичну характеристику слід подавати в необхідних випадках як при реєстрових слова, так і при варіантах і формах слів (у додатковій позиції). На підставі укладання пробних статей укладачі словопоказчика для зняття певних питань, що виникали з огляду на багату й розгалужену стилістичну характеристику в СУМ, вирішили супроводжувати реєстрові одиниці словопоказчика тими самими ремарками, що й у СУМ; у словопоказчику відображається нейтральний статус слова, якщо воно в цілому в СУМ має нейтральний статус (ті чи ті позначки стосуються лише окремих значень слова). Стилiстичне ремаркування відображається у словопоказчику: а) якщо воно характеризує іншу частину мови в структурі словникової статті; б) якщо варіанти й форми слів, що наводяться в додатковій позиції словникової статті; в) якщо така стилістична характеристика зафіксована у формулі тлумачення слова. Галузеві ремарки, зафіксовані в СУМ, подаються лише до варіантів та форм слів, що наводяться в додатковій позиції словникової статті словопоказчика. Напр.: **деревцє змениш.-пестл.** СУМ; **добрó 1. ім. с.** ... 2. *пред., розм. ...*; **добрóдій ім. ч., заст. ...**; **добрóмісний прикм., розм., рідко ...**; **журбонька ..., нар.-поет., пестл. ...**; **целібát ім. ч., церк.**

4. Для того, щоб не порушувати порядок реєстру вихідного словника, варіанти подаємо на своєму місці за алфавітом, якщо їх не подано в одній словникової статті, і робимо відповідні відсилання. Наприклад, зберігаємо порядок подання варіантних одиниць *більше, більш*, які в СУМ

подано окремо – кожному на своєму алфавітному місці: **бі́льш** присл. СУМ (*рідше; при* більше), / *вищ. ст. від* ба́гато ... **бі́льше** присл. СУМ (*разом з* більш) / *вищ. ст. від* ба́гато).

Можна припустити, що у процесі роботи таких питань з'являтиметься чимдалі більше і це потребуватиме уточнення відповідних положень Інструкції.

Література

1. Сводный словарь русского языка: В 2-х т. / Под ред. В.П.Рогожниковой. – М.: Русский язык, 1991.
2. Інструкція (пробна) до укладання "Зведеного словопоказчика української лексики (за матеріалами лексикографічних джерел кінця XVIII – початку XXI ст.)" (рукопис).
3. Тараненко О.О. Новий словник української мови: концепція і принципи укладання словника. – К.– Кам'янець-Подільський, 1996.

Скорочення назв словників-джерел ЗС

БН	Білецький-Носенко П.П. Словник української мови. – К., 1966.
ВЗОС	Великий зведений орфографічний словник / Укл. В.Т.Бусел, М.Д.Василега-Дерибас, О.В.Дмитрієв, Г.В.Латник, Г.В.Степенко. – К., 2003.
ВТС	Великий тлумачний словник сучасної української мови. – К., 2007.
Гол	Голоскевич Г. Правописний словник. – К., 1930 (або: Нью-Йорк ... Львів, 1994).
Гр	Словарь української мови: В 4-х т. / За ред. Б.Грінченка. – К., 1907 – 1909.
Ж	Желеховський Є., Недільський С. Малорусько-німецький словар: У 2-х т. – Львів, 1886.
НСЗ	Нові слова та значення / Уклад. Л.В.Туровська, Л.М.Василькова. – К., 2008.
Орф-75	Орфографічний словник української мови / Уклад. С.І.Головащук, Т.В.Зайцева.
Орф-94	Орфографічний словник української мови / Уклад. С.І.Головащук, М.М.Пещак, В.М.Русанівський, О.О.Тараненко. – К., 1994.
Орф-2008	Український орфографічний словник / Уклад. В.В.Чумак, І.В.Шевченко, Л.Л.Шевченко, Г.М.Ярун. – Вид. 7-е. – К., 2008.
Рус -18	Російсько-український словник: В 2-х т. / Уклад. С.Іваницький, Ф.Шумлянський. – Вінниця, 1918.
РУСКЄ	Російсько-український словник / За ред. А.Кримського і С.Єфремова. – К., 1924–1933.
РУС-37	Російсько-український словник. – К., 1937; РУС-48 – Російсько-український словник / За ред. М.Я.Калиновича. – М., 1948.
РУС-68	Російсько-український словник: У 3-х т. – К., 1968.
СІС	Словник іншомовних слів / За ред. О.С.Мельничука. – К., 1986.
ССІС	Сучасний словник іншомовних слів / Уклад. О.І.Скопненко, Т.В.Цимбалюк. – К., 2006.
СУМ	Словник української мови: В 11-и т. – К., 1970–1980.
УАС	Українсько-англійський словник / Уклад. К.Андрусин і Я.Кретт. – Саскатун (Канада), 1990.
УНС	Українсько-німецький словник / Уклад. З.Кузеля і Я.Рудницький. – Лейпциг, 1943.
УРЕ	Українська радянська енциклопедія: У 12-и т. – К., 1977–1985.
Я	Яворницький Д.І. Словник української мови. – Катеринослав, 1920. – Т. I (А–К).